

Τάσος Λειβαδίτης

(Γιώργος Δουατζής [επιμ.], Τάσος Λειβαδίτης – Ο ποιητής, το έργο, η ζωή του, Εκδόσεις Στίξις, Αθήνα 2017)

Κώστας Γ. Παπαγεωργίου

Πρόκειται για ένα βιβλίο αφιέρωμα για τα τριάντα χρόνια (1922-1988) από τον θάνατο του Τάσου Λειβαδίτη· στις σελίδες του άνθρωποι των Γραμμάτων (στην πλειονότητά τους ποιητές) και της Τέχνης επιχειρούν προσεγγίσεις στο σημαντικότερο έργο του τιμώμενου ποιητή, αποκαλύπτοντας άγνωστες πτυχές της ζωής του. Ένα βιβλίο που επιμελήθηκε με σεβασμό, συγκινητική αγάπη και υπευθυνότητα ο ποιητής Γιώργος Δουατζής (που είχε την αγαθή τύχη να γνωρίσει και να βρεθεί, από την εφηβεία του ακόμη, κοντά στο ποιητικό του ίνδαλμα), ευελπιστώντας ότι θα αποτελέσει «μια ζεστή, ανθρώπινη συντροφιά για όσους αγάπησαν τον ποιητή και το έργο του», αλλά κι ένα «σημαντικό βοήθημα για τους μελλοντικούς μελετητές της ποίησής του».

Η πολυπρισματική προσέγγιση πτυχών της ευαισθησίας, της εντιμότητας, της καθημερινότητας και του τεράστιου, σε ποιότητα και ποσότητα, έργου του Τάσου Λειβαδίτη, εξασφαλίζεται από την επιλογή των πλέον ενδεδειγμένων ανθρώπων των Γραμμάτων και της Τέχνης, οι οποίοι, άλλος περισσότερο και άλλος λιγότερο, είχαν την τύχη να γνωρίσουν από κοντά τον ποιητή σε διαφορετική φάση της ζωής του (από τα χρόνια της εξορίας ως τις τελευταίες στιγμές του), συμβάλλοντας στη δημιουργία, στη σύνθεση μάλλον, ενός πολύτιμου, πολυεπίπεδου πορτραίτου. Ενός πορτραίτου κατά βάσιν σταθερού, με ποικίλες και εναλλασσόμενες ωστόσο φωτοσκιάσεις, ανάλογα με την ιδεολογικά, κυρίως, προσδιορισμένη, οπτική γωνία από την οποία προσεγγίζεται κάθε φορά το έργο· οι τρεις περίοδοι του έργου του, θα ήταν ίσως το σωστότερο να πω· του Τάσου Λειβαδίτη και, πιο συγκεκριμένα, ανάλογα με το πώς προσεγγίζονται, φωτίζονται και ψηλαφούνται τα επίκεντρα σημεία των μετακινήσεων του ποιητή από την αγωνιστική του περίοδο στην περίοδο των επώδυνων συνειδητοποιήσεων -που δεν πρέπει να είναι άσχετη με τις αποκαλύψεις των σταλινικών θηριωδιών στο 20ό συνέδριο του ΚΚΣΕ το 1956- και τέλος στην περίοδο της εσωστρέφειας και της υπαρξιακής αγωνίας· από την πίστη στο επαναστατικό όραμα στην ψαύση των πρώτων ρωγμών του και στη συνακόλουθη, υπαρξιακής υφής, ιδεολογική κρίση.

Ο Χρίστος Αλεξίου, ιδεολογικός συνοδοιπόρος του ποιητή, διαφωνεί διακριτικά με την κυρίαρχη, ιδίως στους νεότερους, άποψη ότι η ποίησή του της δεύτερης και της τρίτης περιόδου είναι ωριμότερη και αισθητικά αρτιότερη από αυτήν της πρώτης, που εξέφραζε με ειλικρίνεια και αμεσότητα το «ελπιδοφόρο όνειρο και τον επικό αγώνα», ενώ ο Κώστας Γεωργουσόπουλος επισημαίνει κατηγορηματικά ότι μόνο ένας αφελής θα μπορούσε να παρασυρθεί από την όποια εσωτερική «μετακίνηση» του Λειβαδίτη και να πιστέψει ότι έπαψε να είναι ένας πολιτικός ποιητής· ένας ποιητής που ανδρώθηκε σε καιρούς δίσεκτους, «συστρατεύθηκε με τα μεγάλα πλήθη και εξορίστηκε με συναγωνιστές». μη χάνοντας ποτέ «την επαφή [του] με την ιστορία και την πρακτική της καθημερινότητας». Περίπου την ίδια άποψη διατυπώνει και ο Γιώργος Δουατζής (ο οποίος, σημειωτέον, παραθέτει πολύ ενδιαφέροντα στιγμιότυπα από την καθημερινότητα του ποιητή, ενδεικτικά του ύφους και του ήθους του), λέγοντας ότι η ποίησή του ήταν, επί της ουσίας, πάντα πολιτική και ότι «η ίδια η ζωή του συνιστούσε πολιτική πράξη. Στήριζε με συνέπεια την αγάπη στον άνθρωπο, την ελευθερία στην έκφραση, το σεβασμό στις αξίες της ζωής, κάνοντας καθημερινή πρακτική την ποιητικότητα».

Αναφερόμενη στην ποίηση της δεύτερης και της τρίτης περιόδου του Τάσου Λειβαδίτη, η Σόνια Ιλίνσκαγια (συγγραφέας του εμβληματικού βιβλίου Η μοίρα μιας γενιάς), επισημαίνει ότι ακόμα και όταν τείνει να αγγίξει υπερβατικά ύψη δεν παύει να είναι γήινος και συγκεκριμένος, προβάλλοντας το αιώνιο μέσα από απτές ρεαλιστικές λεπτομέρειες. «Δυο κόσμοι -σημειώνει- κοντινός και απόμακρος, υλικός και πνευματικός, ρεαλιστικός και φανταστικός, δημιουργούν ένα διαλεκτικό σύνολο με πολύ βατά περάσματα, με προσανατολισμό σε κάτι πολύ ουσιαστικό και γνήσιο που πλησιάζει το ανώτερο νόημα της ζωής». «Ο ποιητής Λειβαδίτης των τελευταίων χρόνων δεν διαφέρει καθόλου από τον παρορμητικό ποιητή της αρχής», καταλήγει ο Σπύρος Κασίμης, ενώ για τον Κώστα Κουλουφάκο στην ποίηση του Λειβαδίτη, σε όλες τις περιόδους του, στην πρώτη της πίστης, στη δεύτερη της κρίσης και στην τρίτη της ανάκαμψης, το συναισθηματικό εκτόπισμα του λόγου του είναι αρραγές.

Ιδιαίτερης βαρύτητας είναι η άποψη, η στάση μάλλον του Γιώργου Μαρκόπουλου απέναντι στην ποίηση του αγαπημένου του φίλου, καθώς επιχειρεί, ακόμα και τις στιγμές που το ιδεολογικό φρόνημα είναι ασαλάκωτο, να εντοπίσει και να ψαύσει το κρυμμένο πρόσωπο του Λειβαδίτη, αυτό που, σε καιρούς ανυποψίαστους, έμοιαζε έντρομο να διαισθάνεται τη διάψευση και την κατάρρευση του οράματος, των οραμάτων της νιότης του, αυτό που, ακόμα και τις στιγμές της έξαρσης του επαναστατικού φρονήματος, ανάμεσα στις ιαχές και τις σημαίες της επανάστασης, διεμβολιζόταν, σκιαζόταν από πικρές προαισθήσεις για τα επερχόμενα. Στη συνέχεια αναφέρεται στην αναπόφευκτα οδυνηρή κόπωση του ποιητή, εξαιτίας του τραγικού προνόμιου που είχε σε όλη του τη ζωή να διατηρεί τη μνήμη του εν εγρηγόρσει, να παραμένει αγκιστρωμένος, προσηλωμένος στο ματαιωμένο όραμα μιας ηρωικής εποχής χαμένης ανεπιστρεπτή. «Και στις τρεις περιόδους [του] -παρατηρεί ο Απόστολος Μπενάτσος- θα βρούμε πολλαπλές αναφορές στους συντρόφους του. Το λέξημα σύντροφοι παραπέμπει [...] σ' αυτόν που έχει αγωνιστεί για την επίτευξη ενός στόχου. Το λέξημα μάλιστα έχει ειδική σημασιολογία στο σύμπαν του Τάσου Λειβαδίτη. Παραπέμπει στους συντρόφους του αγώνα, που έδωσαν τη ζωή τους για έναν καλύτερο κόσμο». Η Έλλη Φιλοκύπρου, τέλος, αναφέρεται διεξοδικά στις επιμέρους πτυχές της ενιαίας, σχετικά, ιστορίας που αφηγείται ο Λειβαδίτης και επιχειρεί να διαγνώσει τα βαθύτερα αίτια που, από κάποια στιγμή και ύστερα, «ο αφηγηματικός λόγος απεμπολεί τη διαφάνειά του και μετατρέπεται σε τόπο όπου διαδραματίζεται η περιπέτεια, σε εργαλείο του κόσμου και του εαυτού, σε πράξη που διέπεται αφενός από την επιθυμία της επικοινωνίας, αφετέρου από την άρνησή της»· στη συνέχεια, μάλλον παράλληλα, ιχνηλατεί την πορεία της μετάβασής του από τον διαφανή στον αδιαφανή σκοτεινό λόγο, δίνοντας έμφαση στον υπαρξιακής υφής κλονισμό που βιώνει περί τα τέλη της δεκαετίας του '50.

(Τα Ποιητικά, τχ. 35, Σεπτέμβριος 2019, σελ. 13)

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΤΕ: